

PATRICIO LUMUMBA: REBEL·LIÓ I ASSASSINAT AL CONGO

Obrero Revolucionario, núm. 1113, 5 d'agost de 2001

www.rwor.org

El 30 de juliol de 1960 fou un dia ple d'esperança per a milions de persones en la lluita mundial contra el colonialisme. Els imperialistes belgues, que portaven dècades explotant al poble del "Congo Belga", finalment li donaren la independència. En un territori enorme i ric en recursos naturals va néixer la República del Congo; un dels seus líders era Patricio Lumumba, jove i apassionat enemic del colonialisme.

El rei belga, Balduino I, fou a Leopoldville a proclamar la independència personalment. Esperava que els colons i els seus súbdits es felicitessin i forgessin una nova relació amb pocs canvis genuïns. Però Lumumba, el nou primer ministre, agafà el micròfon i li parlà al poble congolès sobre la terrible vida colonial i les noves esperances pel futur. El discurs va escandalitzar al nou govern de coalició i deixà horroritzat al rei. Lumumba va dir:

"Durant els 80 anys del govern colonial vam sofrir tant que encara no podem allunyar les ferides de la memòria. Ens han obligat a treballar com a esclaus per salaris que ni tan sols ens permeten menjar lo suficient per a fer fugir la gana, o vestir-nos, o trobar habitatge, o criar als nostres fills com els éssers estimats que són. Hem sofert ironies, insults i cops dia rere dia per cap altre motiu que perquè som negres... Les lleis d'un sistema judicial que sols reconeix la llei del més fort ens han pres les terres. No hi ha igualtat; les lleis són toves amb els blancs però cruels amb els negres. Els condemnats per opinions polítiques o creences religioses han sofert horriblement; exiliats en el seu propi país, la vida ha estat pitjor que la mort. En les ciutats els blancs han tingut magnífiques cases i els negres precàries cases; als negres no ens han permès entrar al cine, als restaurants o a les botigues per a europeus; hem hagut de viatjar en les bodegues de càrrega o als peus dels blancs asseguts en cabines de luxe. Qui podrà oblidar les massacres de tants dels nostres germans, o les cel·les en que han ficat als que no se sotmeten a la opressió i explotació? Germans, així ha estat la nostra vida.

Però nosaltres, els que anem a dirigir el nostre estimat país com a representants escollits, que hem sofert en cos i ànima la opressió colonial, declarem en veu alta que tot això ja s'ha acabat. S'ha proclamat la República del Congo i el nostre país està en mans dels seus propis fills".

Les paraules sobre el passat donaren en la diana, però les paraules sobre el futur s'equivocaren.

En realitat, el país no estava en mans dels "seus propis fills". Tot i la declaració formal d'independència, els militars belgues encara controlaven l'exèrcit i la policia; les corporacions encara controlaven els recursos naturals i un aparell de polítics corruptes; i la CIA, el servei d'intel·ligència belga i d'altres potències treballaven dia i nit per mantenir en el poder als congolenys lleials a l'imperialisme.

Als 200 dies de la seva presa de possessió, Patricio Lumumba va morir assassinat per agents imperialistes. La seva mort li va partir el cor a la gent colonitzada i progressista

per tot el món, i fou una amarga lliçó per a milions sobre quin camí porta a l'alliberament nacional autèntic i a una nova societat.

Avui, als 40 anys de la seva mort, els països africans són independents, però els seus pobles encara esperen l'autèntica alliberació. El Congo està dividit en faccions bel·ligerants apuntalades per potències imperialistes rivals. Aquest estiu, Lumumba, una nova pel·lícula del cineasta Raoul Peck, explicarà la vida i mort de Patricio Lumumba a una nova generació.

La plantació de Leopold

El riu Congo zigzagueja entre milers de quilòmetres de boscos tropicals i sabanes d'Àfrica central, on viuen uns 200 grups, abans d'arribar a l'oceà Atlàntic. Al 1885, després de 300 anys de caça d'esclaus a la costa per les potències europees, el rei belga Leopold II es va apropiat de la conca del Congo com a colònia personal. La Conferència de Berlín de 1885, on les potències europees es donaren permís per explotar tot el continent africà, ho aprovà.

Leopold II es va apoderar d'un territori de la mida de França, Alemanya, Anglaterra, Espanya i Itàlia juntes, i 80 vegades major que Bèlgica. Ho batejà com a "Congo Lliure" i creà una xarxa d'establiments militars i camps de treballs forçats. La brutalitat contra els africans en aquests camps fou de les més extremes i horripilants de la història: en un lapsus de 20 anys, la població disminuï de 25 milions de persones a 15 milions. Per la seva banda, els capitalistes belgues i estadunidencs, com Guggenheim, Morgan i Rockefeller, es forraren les butxaques amb els enormes guanys del cautxú, fusta i oli de palma del Congo.

Al 1908, davant d'una sèrie de rebel·lions populars, la classe dominant belga canvià al forma de dominació de la seva colònia més valuosa: enlloc de propietat personal del rei passà a ser una colònia directa, rebatejada "Congo Belga".

El les dècades següents, enormes canvis sacsejaren la colònia. Els colons es posaren a explotar els rics dipòsits de coure en la aïllada província del sud a Katanga i els diamants de Kasai. Durant la II Guerra Mundial (1939-45), el Congo fou la principal font mundial de cautxú i de minerals essencials per a les màquines bèl·liques imperialistes (com titani i cobalt). L'urani per a les bombes atòmiques que Estats Units va llançar sobre les ciutats japoneses de Hiroshima i Nagasaki provenia de la mina Shinkolobwe del "Congo Belga".

A arrel d'aquests canvis, emergí un proletariat modern a el Congo, al costat dels milions de camperols que formaven la majoria de la població. Al 1941, com a conseqüència de la producció militar, hi havia 500.000 treballadors, la segona concentració de proletaris del continent. Als 15 anys següents, la principal ciutat, Leopoldville (ara Kinshasa), va créixer 10 vegades i assolí els 300.000 habitants.

Tempesta de lluita

La II Guerra Mundial va debilitar molt al sistema colonial. L'Alemanya nazi va perdre contacte amb les seves colònies africanes; Bèlgica i França foren ocupades; i Anglaterra va haver de concentrar les seves forces a la guerra a Europa. Totes aquestes potències imperialistes tradicionals emergiren de la guerra més dèbils.

Per la seva part, el poble xinès, amb la direcció de Mao Tse Tung i el Partit Comunista de Xina, va dur a terme una revolució antiimperialista històrica: s'alliberà de la ocupació japonesa i derrotà al KMT i els seus padrins ianquis, i després se li plantà a l'imperialisme ianqui a Corea. Mai abans un poble colonitzat havia derrotat així a les forces imperialistes. Una enorme onada de lluita va recórrer tot el món i brotà als colonialistes de Vietnam, Argèlia, Cuba i altres països.

Al 1963, el Partit Comunista de Xina va escriure: "Després de la Segona Guerra Mundial, a Àsia, Àfrica i Amèrica Llatina s'ha aixecat una gran tempesta revolucionària. Més de cinquanta països d'Àsia i Àfrica han proclamat la seva independència... Els imperialistes ja no poden apagar les flames del moviment d'alliberament nacional. El vell sistema colonial de l'imperialisme està desintegrant-se amb rapidesa. Els patis del darrere de l'imperialisme s'han convertit en fronts on es duen a terme renyides lluites antiimperialistes. En alguns països colonials i dependents, la dominació imperialista ha estat enderrocada, i en altres, ha rebut forts cops i està a punt d'esfondrar-se".

Al Congo, el poble es va organitzar contra la dominació belga, tot i la repressió i una situació molt difícil. Els colons belgues tenien tot el poder: controlaven la policia i l'exèrcit, les mines i el govern. Amb molt poques excepcions, els congolenys no podien estudiar a secundària o en universitats. Abans dels anys '50, sols 100 congolesos tenien educació universitària. Els colons aplicaven una estratègia de "dividir per conquerir", fomentant enemistats entre varis pobles i regions.

El moviment independentista del Congo no aconseguí forjar un partit comunista revolucionari per dirigir la lluita. Enlloc d'això, la majoria de les forces progressistes s'uniren al 1958 en un partit panafricanista radical i semilegal, el Moviment Nacional Congolès (MNC), dirigit per Patricio Lumumba, un jove activista de Stanleyville (ara Kisangani) que participava en el moviment independentista i en una organització de treballadors governamentals.

Dies comptats

El MNC es va dedicar a superar les diferències tribals i regionals i a crear un país independent i unificat. El govern colonial va respondre amb repressió, condemnà a Lumumba i molts dels seus partidaris de sedició i els posà a la presó.

Però al 1959, Bèlgica va canviar d'estratègia i optà per donar-li la independència al Congo lo abans possible. Es va adonar de que el vell sistema colonial tenia els dies comptats i (seguint la tàctica dels imperialistes francesos a Àfrica occidental i dels anglesos a Índia) volia establir un govern "independent" lleial a Bèlgica abans de que el moviment independentista se li escapés de les mans. Volia un nou govern dèbil, dirigit per les forces més conservadores i pro-belgues, i dependent dels funcionaris del govern, militars i fons belgues.

El pla era substituir el colonialisme amb el neocolonialisme, o sigui, amb una falsa independència que mantindria el poder en mans del capitalisme monopolista estranger. Per dur-ho a terme, els imperialistes belgues comptaven amb l'ajuda del seu aliat i soci major, l'imperialisme ianqui, que emergí de la II Guerra Mundial com la potència imperialista dominant (i que tenia els seus propis plans pel Congo).

L'estratègia del MNC era mobilitzar al poble per a pressionar a Bèlgica a complir la promesa d'independència. Volia aprofitar les eleccions organitzades per Bèlgica per apoderar-se de l'aparell colonial, les forces armades i la policia i, un cop al poder,

acabar amb la dominació belga pas a pas. Esperava que els recursos naturals enriquirien al poble i que el Congo assoliria la igualtat amb els demés països.

El MNC esperava dur a terme una transició pacífica del poder i no va organitzar forces armades pròpies per a combatre l'exèrcit colonial. A començaments de 1960 Lumumba va dir: "Al passat, es van cometre errors, però ara estem llestos per a cooperar amb les potències que han estat aquí per crear un poderós nou bloc. Si fracàssem, en tindrà la culpa Occident".

Per la creixent força del MNC, els imperialistes belgues acceleraren el pla d'independència, i el 30 de juliol de 1960 un govern congolès independent va agafar les regnes. El MNC va rebre la major part dels vots, i Lumumba fou escollit primer ministre.

Intrigues neocolonials

Els imperialistes decidiren que un govern de coalició amb el MNC i Lumumba els perjudicaria i es posaren a fomentar divisions i caos per aïllar a Lumumba i desfer-se d'ell. Lumumba comptava amb un gran recolzament popular, però l'aparell del poder estatal i l'estructura financera no havien canviat. Quan els buròcrates belgues tornaren a Bèlgica, s'ho emportaren tot (fins i tot els telèfons) per sabotejar el nou govern.

El nou exèrcit (rebatejat l'Exèrcit Nacional del Congo) en realitat era el mateix exèrcit colonial. Aviat aparegueren motins a l'exèrcit: dels soldats negres que no aguantaven el mal tracte dels oficials blancs, i dels oficials blancs que no volien obeir les ordres del nou govern.

Les agències d'espionatge de varies potències, sobretot la CIA, feren tot el possible per desestabilitzar el país i reclutar agents de l'exèrcit i el govern. Un d'ells fou Joseph-Desiré Mobutu, un ex sergent de la policia colonial que comandava l'Exèrcit Nacional.

Per la seva part, les companyies mineres maniobraren per mantenir forces lleials en el poder en les regions riques en minerals. Un mes després de la presa de possessió del nou govern, el titella Moïse Tshombe declarà la independència de la província de Katanga. Ara se sap que Bèlgica el va ajudar en secret.

Aprofitant la "falta d'estabilitat", Bèlgica envià més soldats, tot i les objeccions de Lumumba i les protestes de les masses.

S'entreveia una invasió estrangera, una guerra civil i el col·lapse del govern, però Lumumba tenia poques forces organitzades i buscà ajut a l'estranger. Primer demanà tropes de la ONU, però quan arribaren va adonar-se de que estaven al servei dels imperialistes (especialment d'Estats Units) i no del poble congolès.

Després va demanar ajuda a la Unió Soviètica com a contrapès als imperialistes occidentals. Aleshores, es pensava (inclús les forces revolucionàries) que la Unió Soviètica era una potència socialista i antiimperialista. Però amb la restauració del capitalisme als anys '50 sota el mandat de Nikita Jruschov, la nova classe dominant soviètica buscava establir relacions neocolonials amb països com el Congo. Els revisionistes (falsos comunistes) de la URSS aconsellaven no fer la revolució perquè podria provocar una guerra nuclear entre la URSS i els Estats Units. Enlloc d'això, recomanaven rebre "assessors" i agents militars soviètics, i integrar-se econòmicament a la zona d'influència soviètica. Al setembre de 1960, començaren a arribar al Congo assessors i agents militars soviètics, i Washington es posà furiós.

Moltes forces reaccionàries i imperialistes lluitaven per apoderar-se del país, i Lumumba es va trobar més i més aïllat.

Manen assassinar-lo

“Els jugadors es mouen amb rapidesa i en secret. Cada jugada escombra rius, boscos, continents i oceans, i sols la presència dels ulls de vidre estranger i uns arbres nadius abans poderosos que foren talats de les seves arrels... Un dia de finals de 1960, un tal Allen Dulles, que estava al front de la CIA, envià un telegrama al seu delegat al Congo suggerint-li que reemplaqués al govern congolès tan aviat com li fos possible. El cap de la delegació al Congo, el senyor Lawrence Davlin, va rebre ordres d'emprendre una acció, per agosarada que fos, sempre que es pogués mantenir en secret: un cop d'estat serviria. Hi hauria diners de sobres per a pagar als soldats destinats a aquest fi. Però l'assassinat podia resultar més barat...”

Barbara Kingsolver
La Bíblia enverinada

“En els alts nivells del govern concloem que si [Lumumba] segueix en el poder, les conseqüències seran catastròfiques... pel món lliure. Per això, la nostra conclusió és que urgeix treure'l del mig lo abans possible”.

Allen Dulles, director de la CIA,
Memorandum de 1960

“Cap brutalitat, mal tracte o tortura m'ha doblegat, perquè prefereixo morir amb el cap alt, amb la fe irrompible i una profunda confiança en el futur del meu país, a viure sotmès i aixafant principis sagrats. Un dia la història ens jutjarà, però no serà la història segons Brussel·les, París, Washington o la ONU sinó la dels països emancipats del colonialisme i els seus titelles”.

Patricio Lumumba, carta a la seva esposa,
Pauline Lumumba, gener de 1961,
una setmana abans del seu assassinat

A finals de setembre de 1960, el coronel Mobutu va prendre el poder a la capital i desfermà una onada de repressió contra les organitzacions polítiques. El 10 d'octubre, l'exèrcit i la ONU arrestaren a Lumumba. Escapà el 17 de novembre i fugí cap a la seva principal base de suport a Stanleyville.

El 2 de desembre, l'exèrcit va tornar a capturar-lo. Sota ordres de Nova York de no intervenir, les tropes de la ONU feren la vista grossa quan el mal tractaren.

El portaren primer a Leopoldville, on l'exhibiren davant els periodistes i diplomàtics. Durant el mes següent el passaren d'un grup reaccionari a un altre perquè el colpeguessin i torturessin. Al final el portaren a Katanga, on els separatistes l'executaren el matí del 18 de gener de 1961. Més tard es va saber que es va mantenir ferm durant totes les tortures i desafiant a l'execució.

Mentides de la CIA

Inicialment, els imperialistes ianquis i belgues anunciaren que l'assassinaren "camperols aïrats"; més tard van dir que l'executaren "els seus enemics congolesos". Eren mentides per reforçar el pretext racista i neocolonial dels assassins: que els pobles africans no són capaços de governar-se.

En realitat, el govern de Lumumba va sucumbir a una "desestabilització" sistemàtica dels imperialistes.

Últimament han sortit a la llum més detalls de l'operatiu conjunt d'Estats Units i Bèlgica per assassinar a Lumumba. Ara se sap que el president Dwight Eisenhower va manar assassinar-lo en una reunió de seguretat nacional a la Casa Blanca a l'agost de 1960, menys de dos mesos després de la independència del Congo. Un dels agents enviats per a la tasca fou Frank Carlucci, que seria secretari de Defensa de Ronald Reagan.

El 6 d'octubre, uns pocs dies abans de l'arrest de Lumumba, el ministre d'Assumptes Africans del govern belga ordenà en un cablegrama a Katanga "eliminar definitivament" a Lumumba.

Des del moment de la captura, va estar sota el control d'agents imperialistes. El torturaren en una mansió vigilada per soldats belgues.

El 15 de gener de 1961, el ministre d'Assumptes Africans ordenà al govern titella de Katanga rebre immediatament a Lumumba. Als dos dies va arribar en un jet DC-4 belga. A Lumumba i dos assessors, Mpolo i Okito, els assassinà un escamot d'execució dirigit per un capità belga, a la vista de funcionaris del govern de Katanga i agents imperialistes.

Per tancar la veritat, un equip de policies belgues desenterrà el cadàver i el va dissoldre en àcid (que proporcionà una companyia minera). Els imperialistes no volien deixar cap petjada del crim, però fracassaren. Ara tot el món sap qui mataren a Lumumba i ofegaren les esperances del poble congolès.

Una lliçó pagada en sang

"Estats Units sempre ha tractat de controlar el Congo. Envià les forces de la ONU per perpetrar tota classe de maldats. Assassinà a l'heroi nacional congolès Lumumba i tombà al govern legítim. Imposà al titella Tshombe i envià tropes mercenàries per a reprimir el moviment d'alliberament nacional... La fita de l'imperialisme ianqui és controlar el Congo i atrapar tota l'Àfrica –especialment els països africans recent independents- en la teranyina del neocolonialisme"

Mao Tse Tung, Declaració de recolzament al poble del Congo contra l'agressió estadounidenca,
28 de novembre de 1964

Quan l'assassinaren, Lumumba tenia 35 anys i uns pocs mesos de primer ministre. La seva mort entristí i indignà a milions de persones per tot el món. Al Congo, varies forces es rebel·laren contra el neocolonialisme, però en la situació difícil que emergí rere la mort de Lumumba cap aconseguí iniciar una lluita armada revolucionària prolongada. Les tropes de la ONU i els mercenaris blancs treballaren de la mà amb l'exèrcit per aixafar-les.

Moïse Tshombe agafà les regnes d'un nou govern pro imperialista. Poc després el reemplaçà Mobutu, qui governà (i saquejà) el país sense pietat durant dècades. Els imperialistes han xuclat les riqueses del Congo, i les seves tramoies i rivalitats han deixat al país, un cop més, arruïnat i dividit per la guerra.

Avui, quan el repte de la revolució i l'alliberament nacional se li planteja a tants pobles i moviments, la història de Patrice Lumumba ens proporciona una clara lliçó sobre la crueltat de l'imperialisme i el neocolonialisme.

Fonts:

Partit Comunista de Xina, Apologistes del neocolonialisme, 1963.

John Henrik Clarke, The Passing of Patrice Lumumba, 1961 (se puede conseguir en la Internet).

G. Heinz y H. Donnay, Lumumba: The Last Fifty Days, 1969, Grove Press, Nueva York.

Barbara Kingsolver, La Biblia envenenada, 2000, Ediciones del Bronce.

Dirty Work 2: The CIA in Africa, editado por Ellen Ray, William Schaap, Karl Van Meter y Louis Wolf, 1979, Lyle Stuart.

Ludo de Witte, The Assassination of Lumumba, 2001, verso.

Es pot aconseguir informació sobre la pel·lícula Lumumba, de Raoul Peck, a www.zeitgeistfilm.com